

การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปเปลือกกเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ ชุมชน บ้านหนองสิม ตำบลปรีอใหญ่ อำเภอยุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรง

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

E-mail: pentluxnid@gmail.com

วันที่รับบทความ: 14 มกราคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ: 16 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 9 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยต่าง ๆ และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปเปลือกกของบ้านหนองสิม ตำบลปรีอใหญ่ อำเภอยุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในช่วงปี 2561-2562

ผลการศึกษา พบว่าศักยภาพการทอเปลือกกของบ้านหนองสิม เกิดจากทุนภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ สภาพพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกต้นกก สามารถผลิตวัตถุดิบเส้นกก มีวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต มีแรงงานและความรู้ในการทอเปลือกก กระบวนการเรียนรู้การทอเปลือกกที่เกิดจากต้นทุนภายในชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ทอเปลือกกอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัต และการเรียนรู้จากภายนอกชุมชนเพื่อยกระดับความรู้และการแปรรูปเปลือกกที่หลากหลาย ภายใต้ปัจจัยที่จะส่งเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มด้านเศรษฐกิจกลุ่มทอเปลือกก จึงเกิดการแปรรูปเปลือกกได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่หลากหลาย ได้แก่ แปรรูปเป็นหมอนเปลือกก ทำพวงกุญแจเปลือกก และหมวกเปลือกก ทำให้เป็นอัตลักษณ์สินค้าของตนเอง ด้วยแบบลายหลังเต่า โดยสมาชิกกลุ่มทอเปลือกกต้องการแปรรูปให้เป็นหมอน มีค่าเฉลี่ยประชากร (μ) รวมในระดับ 4.82 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) รวมเท่ากับ 0.30

คำสำคัญ: การสร้างมูลค่าเพิ่ม การแปรรูป เศรษฐกิจชุมชน

Value Added Creation of Reed Mats Weaving Transforming For Community Economy. A Case Study: Ban Nongsim Prueyai Sub-district, Khukhan District, Sisaket Province

Phenluck oonchoung
Lecturer of the Program in Finance and Economics
Faculty of Business Administration and Accounting Sisaket Rajabhat University
E-mail: penluxnid@gmail.com

Received: January 14, 2021

Revised: November 16, 2021

Accepted: December 9, 2021

Abstract

The purpose of this study was to study the potential of reed mats woven by the learning process of various factors in the occupation of reed mat weaving and methods of creating value-added reed mats manufactured at Ban Nong Sim, Prue Yai Sub-district, Khukhan District, Sisaket Province, by using mixed methods research, using questionnaire interviewing and workshops. During the period of AD. 2561 – 2562.

The study findings indicated that this community has the potential to weave reed mats due to the strength of the internal capital, which was a suitable area for reed plant cultivation. It can produce reed raw materials. There are materials, equipment in production, labor and knowledge in weaving mats. As it could be, earning how to weave the reed mats of Nong Sim villagers was caused by costs within the community through the continuous and dynamic participatory learning process that would promote the variety of reed mats application. Under economic factors to the creation of processing reed mats to boost community economy, caused by the need to create value-added transforming reed mats into new products, transformed into a reed mat pillow, made a keychain, and hats make their own product identity. For the turtleback pattern, the members of the weaving reed mats would like to transform them into pillows. It has a total population mean (μ) on the scale of 4.82 and a standard deviation (σ) of 0.30.

Keywords: Value Added Creation, transformation process,
Community Economy

บทนำ

เสื่อกกเป็นหัตถกรรมเครื่องจักสานที่ทำจากต้นกกเป็นพืชอยู่ในวงศ์ Cyperaceae (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี: ออนไลน์) ในประเทศไทยทำเสื่อกกมาช้านานและสืบทอดกันมาทุกยุคสมัยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะประชาชนในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะผลิตขึ้นมาใช้ภายในครัวเรือนของตนเอง และเสื่อกกยังเป็นเครื่องใช้ที่ตอบสนองประโยชน์การใช้งานในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เช่น ใช้ปูนั่ง ปูนอน และมีการนำมาพัฒนาฝีมือประยุกต์ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใช้ภายในครัวเรือนอื่น ๆ อีก เช่น กระเป๋า หมวก ที่รองแก้ว ที่รองจาน และกล่องทิชชู แต่อย่างไรก็ตามเสื่อกกก็เป็นเครื่องใช้พื้นบ้านที่สามารถผลิตขึ้นตามสภาพแวดล้อมโดยใช้วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค เช่น กก กระจูด เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาการผลิตให้มีรูปแบบและเอกลักษณ์ของลวดลายของท้องถิ่นตนเองได้และปัจจุบันภายในชุมชนต่าง ๆ ก็มีวิธีการพัฒนารูปแบบของการทอเสื่อกก และสร้างลวดลายเสื่อกก รวมถึงวัสดุที่ใช้ทอเสื่อกกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภูมิศาสตร์ สภาพสังคม และประโยชน์ใช้สอยของบริโภคในสังคมในยุคปัจจุบัน

ที่ผ่านมาการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจในชนบทของประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการมีกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในครัวเรือนและใช้สอยในชีวิตประจำวันของตนเองแล้ว ภายในชุมชนต่าง ๆ ก็ยังมีการสร้างกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ประเภทของหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนตนเองที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการสืบสานเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชุมชน โดยนำวัสดุหรือวัตถุดิบที่มีภายในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและมุ่งเน้นการใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน รวมถึงใช้ประสบการณ์ของตนเองที่สะสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาสร้างเป็นรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

เป็นที่น่าสนใจว่า ในปัจจุบันมีงานวิชาการกลุ่มที่ศึกษาการพัฒนาสินค้าเครื่องจักสานภูมิปัญญาด้วยการเพิ่มมูลค่า (Added Value) เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากเดิมที่หลากหลาย ได้แก่ (ปวีณา ผาแสงและคณะ, 2560; ภัทธริธา ผลงาม, 2558; เสาวลักษณ์ คงคาอุยฉาย, 2556; ลักษณ์พร โรจน์พิทักษ์กุล, 2553; กนกพร ฉิมพลี, 2555; กัญญาณัฐ อุตระชน, 2555; จุริวรรณ จันทปลา, 2554; และวิฑูรย์ เป็นกระโทก, 2551) เป็นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นเครื่องมือการตลาดที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาดซึ่งมีผลทำให้สามารถตั้งราคาได้สูงขึ้น และการเพิ่มมูลค่าจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation) จึงเป็นความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่าง ๆ ให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้ามากขึ้น หรือเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ครบ

ถ้วนสมบูรณ์ด้วยคุณภาพ บริการ และราคา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อเครื่องใช้และใช้ประโยชน์ ในด้านการตลาด

จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านหนองสิม หมู่ 19 ตำบลปรีอใหญ่ อำเภออุซันซ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยพบว่า ประชากรทั้งหมดเป็นชุมชนชาติพันธุ์กวย หรือ กุย (Kui) ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 82 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 422 คน แยกเป็นชาย 212 คน หญิง 210 คน (แผนพัฒนาหมู่บ้านหนองสิม, 2559)มีลักษณะทางภูมิศาสตร์หรือระบบนิเวศน์ต่อการทำเกษตรกรรมบางครอบครัวมีอาชีพ คือ การทอเสื่ออก เพราะในหมู่บ้านมีต้นกก ที่เกิดขึ้นในหนองน้ำสิม บางส่วนปลูกเองประมาณ 1-2 งาน เป็นที่น่าสนใจว่า การทอเสื่ออกของบ้านหนองสิมจะมีลวดลายการทอเสื่อที่เป็นเอกลักษณ์ คือ “ลายหลังเต่า” การใช้ประโยชน์ คือ การผลิตไว้ใช้ภายในครัวเรือน ผลิตเสื่ออกขายเพื่อสร้างรายได้ และเกี่ยวข้องกับความเชื่อ วัฒนธรรมของชุมชน เช่น พิธีรำแม่มด ในปัจจุบันการทอเสื่ออกบ้านหนองสิมมีการรวมกลุ่มมีสมาชิกภายในหมู่บ้าน จำนวน 30 คน เพื่อทอเสื่ออกและแปรรูป คือ เสื่อยาว เสื่อพับ อาสนะ

ขณะที่การระดมความคิดเห็นเบื้องต้นของการทอเสื่ออกในหมู่บ้านหนองสิม พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มทอเสื่ออกของบ้านหนองสิมมีรายได้จากการขายเสื่ออกลดน้อยลง เพราะมีปัญหา คือ กระบวนการผลิตเสื่ออกที่มีต้นทุนที่สูงขึ้น ปัญหาการขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ กลุ่ม ทักษะการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สีเส้นและลวดลายของผลิตภัณฑ์ รวมถึงผลิตภัณฑ์เสื่ออกของกลุ่มยังไม่ได้มาตรฐานที่กับความต้องการและรสนิยมของตลาดผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เสื่ออกของกลุ่มยังไม่ตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ตามเสื่ออกบ้านหนองสิม ถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ

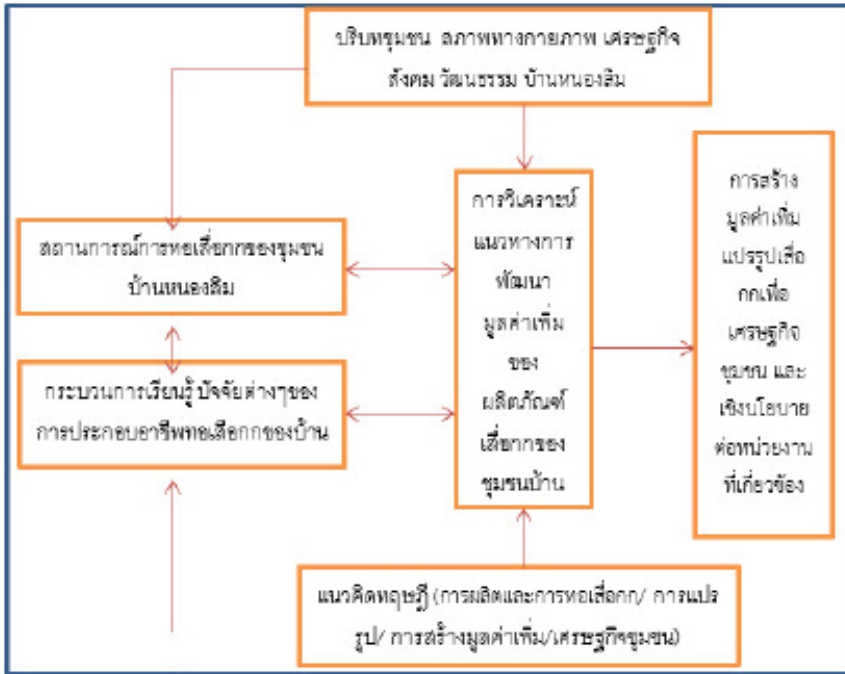
ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทอเสื่ออกบ้านหนองสิม มีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นออกสู่ตลาดผู้บริโภค อันจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเสื่ออกให้เป็นอาชีพและสร้างรายได้เสริมในการเลี้ยงครอบครัว โดยยังคงรักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ และยังเป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีการพึ่งพาตนเอง เกิดการสร้างงานภายในชุมชนและนำไปสู่การยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบ้านหนองสิมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยต้องการวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่ออกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาบ้านหนองสิม ตำบลปรีอใหญ่ อำเภออุซันซ์ ตำบลปรีอใหญ่ อำเภออุซันซ์ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของการทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม ตำบลปรือใหญ่ อำเภอบุซันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยต่าง ๆ ของการประกอบอาชีพทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม ตำบลปรือใหญ่ อำเภอบุซันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม แปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ตำบลปรือใหญ่ อำเภอบุซันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษาวิจัย การวิจัยนี้ ใช้พื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง คือ บ้านหนองสิม ตำบลปรือใหญ่ อำเภอบุซันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจาก เป็นหมู่บ้านที่มีต้นทุนการปลูกต้นกก และใช้ประโยชน์จากต้นกกในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลาย ผู้วิจัยสามารถสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากชาวบ้านได้ง่าย
 2. ระยะเวลาในการวิจัย โครงการวิจัยนี้ใช้ระยะเวลา ตุลาคม 2561 ถึงกันยายน 2562 รวม 12 เดือน
 3. กลุ่มประชากรศึกษา กลุ่มประชากรศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลบริบทชุมชนบ้านหนองสิม เนื่องจากเป็นผู้มีข้อมูลบริบทหมู่บ้านและสามารถให้ข้อมูลผู้ปลูกกกและใช้ประโยชน์จากต้นกก ในหมู่บ้านหนองสิมได้ จำนวน 1 คน 2) กลุ่มผู้ประกอบการทอเสื่อกก เนื่องจากเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทอเสื่อกก เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีการผลิตการทอเสื่อกก และบางรายสามารถแปรรูปจากเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ จำนวน 30 คน 3) กลุ่มตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จากกลุ่มตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการ นักวิจัย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตการทอเสื่อกกในหมู่บ้านหนองสิม และจะสามารถนำมุมมองความรู้การการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต จำนวน 3 คน
- โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยตามภาพประกอบที่ 1 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่ออกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน
กรณีศึกษา บ้านหนองลิ้ม ตำบลปรือใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม(Mixed Method) โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (documentary research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมรายงานการศึกษาวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ บทสัมภาษณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีเนื้อหาหรือมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องเรื่องที่วิจัย เพื่อจัดทำฐานข้อมูล (Data Based) ของการวิจัย โดยศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ห้องสมุด เช่น หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อมาวิเคราะห์ให้เห็นที่มา

และความสำคัญ

1.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) เป็นการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชน เพื่อให้เห็นข้อมูลที่เป็นจริง ดังนี้

1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาข้อมูลบริบทชุมชน และสถานการณ์การทอเสื่อกกในหมู่บ้าน กับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทอเสื่อกก กลุ่มละ 1 คน รวม 3 คน

2) การสนทนากลุ่ม โดยการใช้เครื่องมือแนวคำถามการสนทนา กลุ่มกึ่งโครงสร้าง เพื่อค้นหาข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยต่อการประกอบการอาชีพทอเสื่อกก กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ผู้ประกอบการอาชีพทำทอเสื่อกก จำนวน 3 คน กลุ่มผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และกลุ่มตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ นักวิจัย จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน

3) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 เพื่อค้นหาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม โดยการนำผลลัพธ์ที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว มารวมความคิดเห็นเพิ่มเติม กลุ่มประชากรกลุ่มเดิม จำนวน 9 คน ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ผู้ประกอบการอาชีพทำทอเสื่อกก จำนวน 3 คน กลุ่มผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และกลุ่มตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ นักวิจัย จำนวน 3 คน

4) การอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มทอเสื่อกกและเคยเข้าร่วมกิจกรรมวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้การเพิ่มมูลค่าเพิ่มเสื่อกก โดยการแปรรูปเป็นหมอนเสื่อกก ได้พัฒนาศักยภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการจำหน่าย และส่งเสริมให้เกิดการการสร้างรายได้และทุนหมุนเวียนภายในชุมชนโดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการ อบรมเชิงปฏิบัติการ และการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาการ กับวิทยากรที่มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มจากการทอเสื่อกกต่อไป

1.2.3 การตรวจสอบข้อมูล เบื้องต้นหลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละเครื่องมือวิจัย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะสรุปบททวนประเด็นให้กลุ่มเป้าหมายช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละครั้ง เพื่อให้มีความถูกต้องแม่นยำ ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ทีมวิจัยใช้การตรวจสอบช่วงการเสวนากลุ่ม เพื่อการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษานี้ใช้สถิติประชากร โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มประชากรศึกษาเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มประชากรศึกษา ได้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชีพทอเสื่อกกในหมู่บ้านหนองสิม จำนวน 30 คน มีขั้นตอน คือ

2.1 การพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire)

1) ศึกษาแนวคิดจากการสังเคราะห์ ทฤษฎี เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2) สร้างแบบสอบถามจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาบริบทชุมชน แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกก รวมถึงกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีโครงสร้างของแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อความจำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ ลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด(Open - ended)

3) นำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกก ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่าน โดยใช้วิธีการตรวจในเชิงประจักษ์โดยผู้เชี่ยวชาญ และนำผลการตรวจในเชิงประจักษ์ไปพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้สูตร $IOC = R/N$

4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ซ้ำกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ปรากฏค่าสัมฤทธิ์มีค่าเท่ากับ 0.93

5) นำแบบสอบถามมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำ และเรียงลำดับข้อ

เพื่อให้เข้าใจง่ายและสะดวกในการตอบ ตรงประเด็น และสอดคล้องตามจุดประสงค์ในการศึกษา

2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

- 1) ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ของเอกสาร
- 2) จัดทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม โดยแนบไปพร้อมกับแบบสอบถามที่ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา
- 3) ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล
- 4) นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับมาทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

2.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกลงในโปรแกรมเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติตามลำดับ ดังนี้

- 1) คำนวณหาข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) คำนวณหา ระดับความต้องการแปรรูปเสื่อกก การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ตำบลปรีอใหญ่ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ของผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ 2 ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean : μ (มิว)) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : σ (ซิกมา))
- 3) การคำนวณหาข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ จากแบบสอบถามตอนที่ 3 ที่มีลักษณะปลายเปิด (Open-Ended) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าความถี่ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย

ผลการศึกษา

1. บริบทของหมู่บ้านและศักยภาพการทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม

บ้านหนองสิม ตั้งชื่อตามที่มี “สิม” อยู่ในกลางหนองน้ำ เดิมเป็นอาคารที่สร้างชั่วคราวสำหรับวัดที่ยังไม่มีวิสุทธสีมา ปัจจุบันบ้านหนองสิม มี 84 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 410 คน ชุมชนนี้ก็มีจุดเด่น คือ มีคลองส่งน้ำจากเขื่อนบนภูเขา มีต้นกกและวัสดุที่ขึ้นเองโดยจากธรรมชาติ ในอดีตมีประวัติการใช้ต้นกกเพื่อนำมาทอเป็นเสื่อที่เกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้มาตั้งแต่บรรพบุรุษมีการใช้ประโยชน์จากต้นกกมาทอเสื่อกกกันมากเพื่อ

ใช้เองในครอบครัว บางครั้งก็ใช้เป็นของฝากตอนญาติพี่น้อง รวมถึงเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อในชุมชน เช่น รำแม่มด ถวายพระสงฆ์ ขณะเดียวกันคนในชุมชนได้รับการพัฒนาการทอเสื่อกกมาอย่างต่อเนื่อง ตามความรู้ที่มีและองค์ความรู้ที่มาจากภายนอกชุมชน คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ และอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์หมอนเสื่อกก จากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ การปลูกกกในปัจจุบันชาวบ้านหลายครอบครัวเอามาจากพื้นที่สาธารณะและหลายครอบครัวนิยมแบ่งที่นาบางส่วนมาปลูกต้นกกให้มีมากขึ้น แต่จะปลูกไม่มากนัก โดยใช้พื้นที่ปลูกประมาณเพียงครอบครัวละ 1-2 งานเท่านั้น การปลูกกกของชาวบ้านมีวิธีและขั้นตอน คือ 1) การเลือกที่ดินกขอบขั้นในที่ดินเลนแต่ต้องอยู่ในที่ลุ่มมีน้ำขังเสมอหรือน้ำขึ้น 2) การเตรียมที่ดิน เมื่อเลือกหาพื้นที่ดินพอสำหรับปลูกกกได้แล้วจัดการถางไถให้ดินซุย และให้หญ้าตายเพราะหญ้าเป็นศัตรูของกกทำคั้นนาสำหรับขังน้ำได้สำหรับปลูกกก 3) การปักดำกก ใช้หวักกที่ติดอยู่กับลำต้นตัดปลายทิ้ง แล้วให้เหลือยาวเพียง 50 เซนติเมตรมัดเป็นกำๆนำเอาพันธุ์เหล่านั้น แยกออกเป็นหัวๆคาลงไปในนากกห่างกันประมาณ 25 - 30 เซนติเมตร แต่การปักดำนั้นจะต้องพิจารณาถึงพื้นที่ด้วย คือ ถ้าที่ดินมีปุ๋ยมากก็ดำให้ห่าง แต่ถ้าที่ดินไม่ดีก็ให้ดำถี่ ๆ พื้นที่ไร่น้ำหนึ่งต้องใช้หวักกประมาณ 600 - 700 กำ การดูแลรักษาต้นกกของชาวบ้านนิยมทำกันโดยง่ายไม่ยุ่งยากไม่ซับซ้อนและใช้ความรู้มาก เพราะไม่ค่อยมีโรคและแมลงรบกวนจึงไม่จำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลงเพียงแต่ใส่ปุ๋ยคอกที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์และวัชพืชบ้างเล็กน้อยเพื่อเร่งการเจริญเติบโต การเก็บเกี่ยวต้นกกปลูกอายุได้ 45-50 วันก็สามารถตัดได้ โดยส่วนใหญ่มักนิยมตัดที่ความสูงประมาณ 1 เมตรขึ้นไป อย่งไรก็ดี การปลูกต้นกก ก็มีปัญหา คือ ปริมาณต้นกกที่ปลูกในหมู่บ้านปัจจุบันไม่เพียงพอกับความต้องการ เพราะบางครั้งฤดูกาลมีแมลงศัตรูพืชของต้นกก เช่น หอยเชอร์รี่ ตั๊กแตน ราดำที่ทำให้ต้นกกเสียหายและลำต้นกกไม่สวย ดังนั้นจึงต้องมีการดูแลและบำรุงรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากต้นกกของหมู่บ้าน ได้แก่ การทอกกทำเป็นเสื่อสำหรับนอน ทำเป็นเสื่อพับ ทำเป็นอาสนะสำหรับพระสงฆ์ เป็นต้น

ศักยภาพของการประกอบอาชีพทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม การศึกษาชี้ให้เห็นว่าจุดแข็งของสมาชิกทอเสื่อกกบ้านหนองสิม คือ ในชุมชนหมู่บ้านมีพื้นที่ในการปลูกต้นกกและสามารถผลิตมีวัสดุหลัก คือ ต้นกก ทั้งที่ปลูกเองและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในหมู่บ้านในปริมาณมาก สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกเป็นลูกหลานคนในชุมชนมีความรู้ที่มาจาก การสืบทอดจากบรรพบุรุษและจากภายนอกชุมชน กลุ่มมีวัสดุอุปกรณ์ทอเสื่อกกได้มีการสืบทอดวิธีการทอเสื่อกกจากบรรพบุรุษ และมีอุปกรณ์แปรรูปเสื่อกก เช่น เย็บจักรเสื่อกกของหมู่บ้าน

และไม่ต้องจ้างแรงงานจากภายนอก และมีวัสดุท้องถิ่นตามธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ต้นนุ่น ต้นมะเกลือ ต้นไทร และใบเตย โดยสามารถพัฒนาเป็นสินค้าได้ ขณะที่ จุดอ่อน/ข้อจำกัดของการประกอบอาชีพทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม คือ ในบางฤดูกาลทอเสื่อกกปริมาณต้นกกที่ปลูกในหมู่บ้านปัจจุบันไม่เพียงพอกับความต้องการเนื่องจากแปลงปลูกกกมีจำนวนจำกัด เพราะมีแมลงศัตรูพืชของต้นกก รวมถึงรูปแบบสินค้าเป็นแบบเดิมและไม่เป็นที่นิยมของตลาด คือ เสื่อพับ เสื่อยาว และอาสนะ การยกระดับความรู้ของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกไม่มีการพัฒนาและแปรรูปแบบสินค้ารวมถึงทักษะความรู้ด้านการจัดการกลุ่ม การตลาดของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกมีน้อยไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2. กระบวนการเรียนรู้ ปัจจัย และความต้องการพัฒนาอาชีพทอเสื่อกกของบ้านหนองสิม

ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น การศึกษานี้ พบว่ากระบวนการเรียนรู้การประกอบอาชีพทอเสื่อกกของชาวบ้านหนองสิม มาจาก 2 ส่วนคือ จากภายใน คือ มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยมีลายที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านเอง คือ ลายหลังเต่า จากนั้นมีหน่วยงานจากภายนอก มาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การทอเสื่อกก ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ มาฝึกอบรมการทอเสื่อกกให้กับชาวบ้านหนองสิม โดยต่อยอดความรู้เดิมให้ดียิ่งขึ้น โดยสอนให้รู้จักลวดลาย ๆ การย้อมสี โดยการผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ให้ดีขึ้น ๆ ไป และมีหน่วยงานมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษมาอบรมการแปรรูปอกหมอนจากเสื่อกก และได้มีพัฒนาต่อยอดความรู้การทอเสื่อกกมาถึงปัจจุบัน

ปัจจัยการส่งเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มด้านเศรษฐกิจกลุ่มทอเสื่อกก บ้านหนองสิม การศึกษานี้ พบว่า มี 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มสำคัญ คือ 1. ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของกลุ่มทอเสื่อกกในชุมชน คือ ด้านการผลิต พบว่าสมาชิกยังเก็บต้นกกจากธรรมชาติในการผลิตทำให้มีปริมาณที่จำกัดและยังผลิตสินค้าได้ไม่มากนัก ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอเสื่อกก พบว่าสมาชิกมีแนวคิดที่จะพัฒนาสินค้าให้ได้ตามผู้บริโภค แต่ยังขาดการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามและทันสมัย ด้านความสามารถของสมาชิกทอเสื่อกกในหมู่บ้าน พบว่าส่วนใหญ่เป็นการทอใช้เองในครัวเรือน บางส่วนที่เหลือนำมาขายให้กับคนนอกชุมชน ตามการศึกษาที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งจึงได้มีการรวมกลุ่ม 2. ด้านความเป็นไปได้ทางการตลาด พบว่ายังขาดแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ขายตามสินค้าโอท็อป ที่อำเภออุซันต์ สินค้าขายในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกยังขาดความรู้เรื่องการตลาด มีทั้งลูกค้าเก่าและลูกค้า

ใหม่แต่ยังเป็นการสั่งซื้อแบบไม่สม่ำเสมอ และยังขาดการบันทึกการผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ไว้ไม่ชัดเจน 3. ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ พบว่าเสื่อกกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภูมิปัญญาเดิมมีลักษณะที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาไทย มีลวดลาย สีสันสวยงาม มีขนาดสัดส่วนเหมาะสมสะดวกต่อการใช้งาน ตามวิถีของชาวบ้านโดยทั่วไป และยังทันสมัยตรงกับค่านิยมของคนมากขึ้น ด้านคุณภาพ ของผลิตภัณฑ์ค่อนข้างดี มีเอกลักษณ์ตามประเภทของผลิตภัณฑ์ มีความประณีต ในส่วนด้านบรรจุภัณฑ์ ฉลาก และตราสินค้า ยังไม่มีการดำเนินการชัดเจน ยังไม่สามารถระบุแหล่งผลิตได้เนื่องจากยังไม่มีชื่อผลิตภัณฑ์ ฉลาก หรือตราสินค้า และ 4. ด้านการบริหารจัดการต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่าสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ด้านการจัดการ ด้านการตลาด มีตลาดรับรองไม่แน่นอน ถูกกดราคา ราคาวัตถุดิบสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง วัสดุอุปกรณ์ยังไม่ทันสมัย ไม่ได้มาตรฐาน การบริหารบัญชีอย่างไม่เป็นระบบ ส่งผลการมีส่วนร่วมในกลุ่มยังน้อย

ความต้องการแปรรูปเสื่อกกของบ้านหนองสิม พบว่าสมาชิกมีความต้องการแปรรูปเสื่อกกให้เป็นสินค้ารูปแบบใหม่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีความสนใจและต้องการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมอนเสื่อกกเพื่อสุขภาพ เนื่องจากสามารถนำวัสดุธรรมชาติในหมู่บ้านมาใช้ได้ และหมอนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นสินค้าที่ระลึกได้ ราคาไม่แพงมาก และสามารถผลิตได้เนื่องจากมีทักษะในการตัดเย็บโดยจักรเย็บซึ่งมีอยู่แล้วภายในชุมชน ต้องการฝึกอบรมปฏิบัติการในการแปรรูปหมอนเสื่อกก ต้องการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้เรื่องการจัดการและการพัฒนาระบบตลาด

3. การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม

การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาที่พบใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ

ประเด็นแรก การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม การศึกษานี้ พบว่า สมาชิกของกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม มีจำนวน 30 คน ส่วนใหญ่ เพศหญิง 27 คน และ เพศชายจำนวน 3 คน ช่วงอายุของสมาชิก ส่วนมาก อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 15 คน รองลงมาช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 8 คน และช่วงอายุ 51-60 ปี และ 20-30 ปี ใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 4 คน และ 3 คน ส่วนใหญ่ เรียนจบระดับมัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 22 คน รองลงมาระดับการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมและอนุปริญญา/ปวส. มีสัดส่วนจำนวนเท่ากัน คือ 4 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 26 คน และอาชีพรับจ้าง จำนวน 4 คน

การเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม การศึกษานี้ พบว่าการเรียน

รู้การทอเสื่อกกของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม ส่วนใหญ่เรียนรู้การทอเสื่อกกจากหน่วยงานราชการ จำนวน 20 คน และจากการเรียนรู้โดยการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จำนวน 10 คน ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพทอเสื่อกก ช่วง 0 – 5 ปี จำนวน 20 คน และมีกลุ่มที่มีการประกอบอาชีพมากกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน โดยมีปริมาณการผลิตทอเสื่อกกของสมาชิก ส่วนใหญ่ จะผลิตได้ จำนวน 3 ผืนต่อเดือน จำนวน 14 คน รองลงมาสามารถผลิตได้ น้อยกว่า 3 ผืน ต่อเดือน จำนวน 10 คน และสามารถผลิตปริมาณ 4 ผืนต่อเดือน จำนวน 6 คน มีรายได้จากการขายเสื่อกก ในช่วง 1,350 – 1,800 บาท จำนวน 14 คน รองลงไป มีรายได้ไม่น้อยกว่า 900 บาท จำนวน 10 คน และมีรายได้มากกว่า 1,800 บาท จำนวน 6 คน รูปแบบผลิตภัณฑ์โดยทำเสื่อยาว จำนวน 19 คน รองลงมาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื่อพับ จำนวน 6 คน และรูปแบบผลิตภัณฑ์อาสนะและเสื่อยาว จำนวน 5 คน มีแหล่งที่มาของลวดลายที่ใช้ในการทอเสื่อกกของสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ส่วนใหญ่มาจากการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จำนวน 26 คน มีส่วนน้อยที่คิดค้นขึ้นเอง จำนวน 3 คน และมาจากลูกค้าสั่ง จำนวน 1 คน โดยสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกกำหนดราคา 450บาท/ผืน เท่ากันทั้งหมด จำนวน 30 คน กลุ่มลูกค้าทั้งหมดเป็นคนนอกชุมชน ขณะเดียวกันสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกมีความต้องการพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ทุกคน โดยแปรรูปเสื่อกกที่ ส่วนใหญ่สนใจแปรรูปเป็นหมอนเสื่อกก จำนวน 27 คน นอกนั้นสนใจทำพวงกุญแจเสื่อกก จำนวน 2 คน และหมวกเสื่อกก จำนวน 1 คน

ขณะที่ความคิดเห็นต่อเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน การศึกษานี้ พบว่าภาพรวมผลของการปฏิบัติการทอเสื่อกกให้เป็นหมอน มีค่าเฉลี่ยประชากร(μ)รวมในระดับ 4.82 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร (σ) รวมเท่ากับ 0.30 นั่นคือความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการทอเสื่อกกให้เป็นหมอนอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายมีความชัดเจนและเห็นด้วยต่อการปฏิบัติการและดำเนินกิจกรรมเพราะมีค่าความแตกต่างกันน้อย ($\sigma = 0.30$) การดำเนินงานตามการปฏิบัติการนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความแตกต่างกันน้อย หมายความว่ากลุ่มเป้าหมายมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การปฏิบัติการนี้ตอบสนองต่อปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้ในระดับดี

ประเด็นที่สอง รูปแบบปฏิบัติการอบรมเชิงปฏิบัติการการแปรรูปหมอนเสื่อกกให้สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม จำนวน 30 คน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเสื่อกก โดยการแปรรูปเป็นหมอนเสื่อกกของชุมชนบ้านหนองสิม 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการจำหน่าย ให้แก่ผู้เสื่อกกของชุมชนบ้านหนองสิม และ 3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการการสร้างรายได้และทุนหมุนเวียนภายในชุมชนบ้านหนอง

องสิม ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ หลังปฏิบัติการ พบว่า กลุ่มสมาชิกทอเสื้อกเกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ 1) ด้านผลผลิต (output) พบว่า 1. สมาชิกกลุ่มผู้ทอเสื้อกบ้านหนองสิม มีความรู้ เกี่ยวกับขั้นตอนและเทคนิค และเกิดทักษะการพัฒนาหรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื้อก ผ่านการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื้อกเป็นหมอนเสื้อก 2. สมาชิกกลุ่มผู้ทอเสื้อกได้รับการพัฒนาศักยภาพการจัดการด้านการผลิ การบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการเทคนิคด้านการตลาด และการจัดการด้านการเงิน และบัญชี ผ่านกิจกรรมจัดการอบรมและให้ความรู้และเทคนิค เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการด้านสินค้า การบริหารต้นทุนการผลิต รวมถึงเทคนิคการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หมอนเสื้อก และ 2) ด้านผลลัพธ์ (outcome) พบว่าเกิดการบูรณาการโครงการ ทั้งจากชุมชนท้องถิ่นบ้านหนองสิมและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษร่วมกัน คือ 1. ชาวบ้านหนองสิม กลุ่มทอเสื้อกได้อาชีพการผลิตหมอนเสื้อกเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่ม 2. ชาวบ้านหนองสิมมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการขายสินค้าเสื้อกและสินค้าหมอนเสื้อก 3. การทอเสื้อกและการแปรรูปหมอนเสื้อกเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บ้านหนองสิมขณะเดียวกันชาวบ้านหนองสิม สามารถนำไปขยายผลหรือเผยแพร่การทอเสื้อกและการแปรรูปไปหมู่บ้านใกล้เคียงได้

ประเด็นที่สาม ผลกระทบจากปฏิบัติการแปรรูปหมอนเสื้อกบ้านหนองสิม การศึกษานี้ พบเกิดบทเรียนใน 2 มิติ สำคัญ คือ 1) บทเรียนด้านปัญหาและอุปสรรคต่อ การแปรรูปผลิตภัณฑ์หมอนเสื้อก พบว่า 1. ต้นทุนการผลิตเพื่อการแปรรูปหมอนเสื้อก ค่อนข้างสูง 2. สมาชิกกลุ่มทอเสื้อกบ้านหนองสิม ยังขาดเงินทุน สำหรับการสนับสนุน ในการพัฒนายกระดับผลผลิตและแปรรูปและอื่น ๆ 3. ช่องทางทางการตลาดของสินค้า เสื้อกและยังมีจำกัด และ 2) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์หมอนเสื้อก การศึกษานี้ พบว่า 1. สมาชิกกลุ่มทอเสื้อกอยากให้มีการยกระดับความรู้เพิ่มขึ้น โดยการ พัฒนาสอนตลาดลายการทอเสื้อกในแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัยเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 2. สมาชิก กลุ่มทอเสื้อกอยากให้มีหน่วยงานส่วนราชการหรือหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือ เรื่องการฝึกอบรมและการแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. สมาชิกกลุ่มทอเสื้อก อยากให้มีการจัดระบบการตลาด แหล่งจำหน่ายสถานที่ขายใหม่ หรือ ลูกค้าสามารถ เข้าถึงผลิตภัณฑ์ของชุมชนง่าย

สรุปและอภิปรายผล

ศักยภาพการทอเสื้ออกของบ้านหนองสิม มาจากสมาชิกกลุ่มทอเสื้ออกบ้านหนองสิม จำนวน 30 คน โดยกลุ่มรูปแบบทอเสื้ออกมีผลิตภัณฑ์โดยทำเสืวยาว เสื้อพับ และรูปแบบผลิตภัณฑ์อาสนะและเสืวยาว โดยมีแหล่งที่มาของลวดลายคือจากการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ คือ ลายหลังเต่า มีส่วนน้อยที่คิดค้นขึ้นเอง และบางส่วนได้ลวดลายมาจากลูกค้าสั่ง ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มทอเสื้ออกกำหนดราคาขาย โดยมีกลุ่มลูกค้ามาจากคนนอกชุมชน ขณะเดียวกันสมาชิกกลุ่มทอเสื้ออกมีความต้องการพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื้ออกให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยสนใจแปรรูปเป็นหมอนเสื้ออก ทำพวงกุญแจเสื้ออก และหมวกเสื้ออก เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์สินค้าของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปวีณา ผาแสงและคณะ (2560) ได้ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยกลุ่มเป้าหมายของทีมีวิจัย เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพสมาชิกในกลุ่มให้สามารถผลิตสินค้าแบบใหม่ ๆ เช่น ปลอกหมอนอิง พวงกุญแจ อุปกรณ์สำหรับห่อหุ้ม (Case) โทรศัพท์เคลื่อนที่ กระเป๋าถือรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ จากเศษผ้าทอที่เหลือใช้ และลวดลายของผ้าทอพื้นเมืองน่านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเป็นการขยายพื้นที่ทางการตลาดให้กับกลุ่มได้ตลอดจนสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและครอบครัว โดยใช้ผ้าทอพื้นเมืองน่านได้ นอกจากนี้กระบวนการและผลการดำเนินงานทำให้คนมองเห็นคุณค่าของผ้าทอพื้นเมืองน่านมากขึ้น ดังนั้น การทอเสื้ออกลายหลังเต่า ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองสิม จะสามารถนำไปพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและเป็นที่ต้องการของท้องตลาดได้

กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยการประกอบอาชีพทอเสื้ออกของบ้านหนองสิม เกิดการใช้ต้นกกเพื่อนำมาทอเป็นเสื้อมีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ กูย ที่เป็นชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ในปัจจุบันการพัฒนาการเรียนรู้การทอเสื้ออกเกิดจากทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน คือ หน่วยงานรัฐ ขณะที่ชุมชนมีจุดแข็งที่เป็นทรัพยากรจากภายใน คือ มีต้นกก ทั้งที่ปลูกเองและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มทอเสื้ออกมีความรู้ มีวัสดุอุปกรณ์ทอเสื้ออกได้มีการสืบทอดวิธีการทอเสื้ออกจากบรรพบุรุษ และมีอุปกรณ์แปรรูปเสื้ออกที่หลากหลาย เช่น เย็บจักรเสื้ออกของ และมีวัสดุท้องถิ่นตามธรรมชาติอื่น ๆ ที่ประกอบการทอเสื้ออก เช่น ต้นนุ่น ต้นมะเกลือ ต้นไหล และใบเตย โดยสามารถพัฒนาเป็นสินค้าได้ โดยปัจจัยการส่งเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มด้านเศรษฐกิจกลุ่มทอเสื้ออก บ้านหนองสิม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ลักษณะพร โรจนพิทักษ์กุล (2556) ที่บอกว่า ชุมชนมีปัจจัยภายในที่มีศักยภาพอันเป็นรากฐานสำคัญ 3 ประการ คือ 1) โครงสร้างทางสังคม 2) ความสามารถในการผลิต 3) ทักษะ ขณะที่

การศึกษานี้ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นว่าการศึกษาที่ผ่านมา คือ การส่งเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มด้านเศรษฐกิจกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิม จะต้อง มี 4 ปัจจัย คือ 1. ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของกลุ่มทอเสื่อกกในชุมชน 2. ด้านความเป็นไปได้ทางการตลาด 3. ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ และ 4. ด้านการบริหารจัดการต่อการดำเนินงานของกลุ่มด้วย จึงจะสามารถผลิตเป็นสินค้าและเป็นที่ต้องการของตลาดได้

การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม ด้วยการแปรรูปหมอนเสื่อกก ที่เกิดจากความต้องการของชุมชนและสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก ทำให้สมาชิกกลุ่มผู้ทอเสื่อกกบ้านหนองสิม มีความรู้ เกี่ยวกับขั้นตอนและเทคนิคการทอเสื่อกก และเกิดทักษะการพัฒนาหรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเป็นหมอนหนุนเล็กที่มีไส้ของหมอนเป็นสมุนไพรอบแห้ง ซึ่งเป็นสินค้าหมอนสุขภาพ โดยใช้วัตถุดิบหลัก เช่น ใบเตย และสมุนไพรต่าง ๆ ที่มีภายในชุมชนของตนเอง และนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์หมอนเสื่อกกและมีการตกแต่งและปรับปรุงลักษณะของหมอนให้มีรูปแบบสวยงาม ทันสมัย เป็นสินค้าที่นำไปเพื่อใช้ในครัวเรือนและเป็นสินค้าที่ระลึก และสามารถขายเพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านหนองสิมได้

ข้อเสนอแนะ

การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองสิม มีความสำคัญเป็นการพัฒนาองค์ความรู้การทอเสื่อกกให้ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาสินค้าเดิมผ่านการแปรรูปสินค้าที่มีความต้องการและเหมาะสมกับประโยชน์การใช้งานที่สอดคล้องกับวิถีผู้ผลิตและผู้บริโภค งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ 2 ประการ

ประการแรก ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก และหน่วยงานในพื้นที่ ต้องบูรณาการแผนงาน ร่วมมือให้เกิดแผนการพัฒนาและสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็นในการสร้างมูลค่ากลุ่มทอเสื่อกก

ประการที่สอง ข้อเสนอแนะต่องานวิชาการการวิจัยครั้งต่อไป คือ การยกระดับต่อยอดความรู้ และพัฒนาทักษะด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการของกลุ่มทอเสื่อกกที่ทันสมัยที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของบริบทชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รายงานวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมเครื่องจักรสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กัญญาณัฐ อุตรชน. (2555). การศึกษาการแปรรูปน้ำพริกมะกอกป่าอบแห้ง. วารสารวิจัย และพัฒนา มจร, 3(1), 65-73.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). เอกสารวิชาการ เรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579”.
- จวีร์วรรณ จันพลา. (2554). รายงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กระทรวงวัฒนธรรม: กรุงเทพฯ.
- ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. (2541). เศรษฐกิจชุมชน. [ออนไลน์]. ได้จาก: https://sites.google.com/site/banrainarao/column/commu_econ_02. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562]
- ปวีณา ผาแสง ,ณัฐกร เงินวงศ์นัย,ราชวดี สุขภิรมย์. (2560). การศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา:กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- แผนพัฒนาหมู่บ้าน. ชุมชนประจำปีพ.ศ.2559. บ้านหนองสิม หมู่ที่ 19 ตำบลปรือใหญ่ อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ.
- พระราชดำรัส. หนังสือสิ่งพิมพ์ เรื่อง พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ ธันวาคม 2540 : คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชน ปี 2541 และทฤษฎีใหม่. สำนักงานจัดการทรัพย์สินส่วนพระองศ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- ภัทริรา ผลงาม. (2558). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนในกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองไทเลย จังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2553). การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ้มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์:ฉะเชิงเทรา.
- วิกิพีเดีย. สารานุกรมเสรี เรื่อง วงศ์ก [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A7%E0%B8%87%E0%B8%A8%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%81>, <http://www.web.msu.ac.th/aboutmsu.php> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 ตุลาคม 2562].

วิฑูรย์ เป็นกระโทก. (2551). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาสื่ออกกเชิง
พาณิชย์ จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เสาวลักษณ์ คงคาอุยฉาย. (2556). การแปรรูปผ้าขาวม้าเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า
เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า OTOP. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร:
กรุงเทพฯ.

.....

